

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jana Musila a soudců Jana Filipa (soudce zpravodaje) a Jaromíra Jirsy o ústavní stížnosti stěžovatele **Ing. P. V.**, zastoupeného JUDr. Pavlem Virágem, advokátem, sídlem Sudoměřská 1550/6, Praha 3 – Žižkov, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2017 č. j. 30 Cdo 3354/2017-253, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 8. března 2017 č. j. 11 Co 489/2016-221 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 1. září 2016 č. j. 15 C 257/2014-167, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2**, jako účastníků řízení, a **České republiky – Ministerstva spravedlnosti**, sídlem Vyšehradská 424/16, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2017 č. j. 30 Cdo 3354/2017-253 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem zaručeného v čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2017 č. j. 30 Cdo 3354/2017-253 se ruší.**
- III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených usnesení obecných soudů, jimiž došlo dle jeho tvrzení k porušení jeho ústavně zaručených práv vyplývajících z čl. 36 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 15 C 257/2014 se podává, že v uvedeném řízení obvodní soud projednával stěžovatelu žalobu proti vedlejšímu účastníkovi o zaplacení částky ve výši 251 018 Kč s příslušenstvím. Ta měla představovat náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřené průtahy v trestním řízení, týkajícím se tzv. kauzy H-SYSTEM, v němž měl stěžovatel postavení jednoho z mnoha poškozených. V předžalobní fázi odškodňovacího řízení vedlejší účastník uznal stěžovateluv nárok v částce 2 314 Kč. V záhlaví uvedeným rozsudkem obvodní soud žalobě částečně vyhověl a stěžovateli přiznal částku ve výši

32 536 Kč s příslušenstvím, ve zbytku pak žalobu zamítl. V odůvodnění uvedl, že předmětné trestní řízení trvalo v rozhodné části 11 let a 3 měsíce. Procesní postavení poškozeného v trestním řízení považuje obvodní soud za *beneficium legis* zákonodárce, neboť poškození se mohou svých práv primárně domoci v občanskoprávním řízení. Obvodní soud stanovil jako přiměřené odškodnění částku 17 000 Kč za každý rok řízení, kterou dále понížil dle několika kritérií. Zejména z důvodu rozhodování trestní věci velkým počtem soudů, při značné obtížnosti a složitosti celého řízení. Pokud jde o význam řízení pro poškozené, pak tento je dle obvodního soudu snížený, neboť poškození, vědomi si zdoluhavého trestního řízení, jehož hlavním smyslem není odškodnění poškozených, mohli ze svého procesního postavení vystoupit a domáhat se škody občanskoprávní cestou.

3. Proti tomuto rozsudku podali stěžovatel i vedlejší účastnice odvolání, na jejichž základě Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným rozsudkem změnil rozsudek obvodního soudu tak, že celou žalobu zamítl. V odůvodnění se v zásadě ztotožnil se závěry soudu obvodního, který však dle jeho názoru přecenil pochybení jednajících soudů. Extrémní skutková, právní a procesní složitost dané trestní věci odůvodňuje dle městského soudu výjimečný postup spočívající v pouhém konstatování porušení práva jakožto přiměřeného zadostiučinění.

4. Proti tomuto rozsudku podal stěžovatel dovolání, které Nejvyšší soud odmítl napadeným usnesením. V jeho odůvodnění uvedl, že odvolací soud se neodchýlil od judikatury dovolacího soudu, a to v žádné z namítaných oblastí. Závěrům této judikatury tak neodporuje posouzení významu trestního řízení pro stěžovatele, přisouzení významu složitosti věci, výši celkové škody, jakož i celkového počtu poškozených. Vzhledem k tomu, že se neodchýlil od judikatury dovolacího soudu, nehraje dle Nejvyššího soudu žádnou roli, že napadené rozhodnutí řeší věc jinak než jiné senáty městského soudu.

II.

Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že soudy dospěly v rozporu s judikaturou Ústavního soudu k závěru, že za nepřiměřeně dlouhé soudní řízení, trvající 13 let a 8 měsíců, je dostatečná kompenzace pouhé konstatování práva, neboť zásadně je třeba takové porušení práva odškodnit finančně. Odvolací soud celou žalobu zamítl, ačkoliv si byl vědom odlišné rozhodovací praxe v totožných případech. Stěžovateli přiznané odškodnění pak v žádném případě neplní přiměřenou kompenzační funkci. Dále stěžovatel rozporuje názor soudů, že by délka řízení byla po celou dobu ovlivněna zejména složitostí dané trestní věci. Zároveň nelze zvláště snížit přiměřené odškodnění proto, že kauzu projednávaly všechny stupně soudní soustavy. Tím totiž dochází k duplicitnímu snížení náhrady, neboť jde fakticky o stejný důvod, jako je složitost věci (a její „přehazování“ mezi jednotlivými stupni). Stěžovatel rovněž vyjádřil svůj nesouhlas se závěrem, že řízení pro něj mělo snížený význam, neboť dle soudů je poškozený v trestním řízení pouze „okrajovým subjektem“, jehož nároky se mají primárně projednat v civilním řízení a adhezní řízení představuje pouze *beneficium legis*. V tomto směru ovšem soudy přehlédly skutečnost, že bez pomoci trestního řízení nemohl stěžovatel, coby fyzická osoba, sám docílit jakéhokoliv odškodnění v civilním řízení. K podobným závěrům ostatně dospěl i Ústavní soud v souvisejících kauzách. Z uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

III.

Vyjádření účastníků řízení

6. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejší účastnici řízení.

7. K ústavní stížnosti se vyjádřily Nejvyšší soud, městský soud a obvodní soud. Městský a obvodní soud však pouze odkázaly na odůvodnění napadených rozhodnutí.

8. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že odvolací soud se ohledně předložených otázek neodchýlil od judikatury dovolacího soudu, protože bylo nutné dovolání odmítnout pro nepřijatelnost. Se všemi námitkami uvedenými v ústavní stížnosti se Nejvyšší soud vypořádal v napadeném usnesení. Z uvedených důvodů nedošlo dle Nejvyššího soudu k porušení stěžovatelových ústavních práv, a proto Nejvyšší soud navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, nebo zamítl.

9. Soudce zpravodaj dále zaslal vyjádření Nejvyššího soudu na vědomí a k případné replice. Stěžovatel svého práva repliky nevyužil.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

IV.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

11. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

12. Ústavní soud konstatuje, že odškodněním poškozených za průtahy v trestním řízení ve věci tzv. H-SYSTEM se všechny obecné soudy, stejně jako Ústavní soud, již opakovaně v řízeních ve věcech jednotlivých poškozených zabývaly, a to s patrnou rozdílností jejich závěrů. Nálezací, odvolací i dovolací soud postupovaly v jednotlivých kauzách diametrálně rozdílně. Kupříkladu obvodní soud v rozsudku ze dne 6. 6. 2016 č. j. 31 C 419/2014-152 s v podstatě totožnou argumentací jako ve stěžovatelově případě žalobu skupiny poškozených celou zamítl. Naproti tomu rozsudkem ze dne 14. 1. 2016 č. j. 15 C 258/2014-118 přiznal jinému poškozenému částku cca 40 000 Kč. Rozsudkem ze dne 30. 6. 2016 č. j. 42 C 258/2014-100 přiznal dalšímu poškozenému částku vyšší než 100 000 Kč.

13. Městský soud rovněž rozsudkem ze dne 24. 5. 2016 č. j. 15 Co 150/2016-157 potvrdil přiznání zadostiučinění ve výši cca 40 000 Kč a v rozsudku ze dne 23. 6. 2016 č. j. 25 Co 135/2016-130 dokonce původně přiznanou částku ve výši cca 90 000 Kč navýšil o bezmála dalších 30 000 Kč. Naproti tomu v případě stěžovatele, anebo rozsudku ze dne 27. 4. 2017 č. j. 53 Co 441/2016-125, městský soud změnil rozsudek nalézacího soudu, přiznávající žalobcům nějaké finanční odškodnění, tak, že celou žalobu zamítl. Ve všech uvedených rozhodnutích jsou přitom jako hlavní používány v zásadě totožné obecné argumenty, které jsou pouze v závěru odlišně vyhodnoceny (jde např. o význam trestního řízení pro poškozené a jejich roli v něm), bez konkrétního odlišení situace jednotlivých poškozených.

14. Toliko pro úplnost lze pak poukázat na již překonaný další judikaturní rozkol, který se v téže kauze odehrával v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu, který některými svými rozhodnutími (kupř. usneseními ze dne 30. 5. 2017 č. j. 30 Cdo 1974/2017-197, ze dne 25. 4. 2017 č. j. 30 Cdo 5953/2016-177 anebo ze dne 10. 5. 2017 č. j. 30 Cdo 5342/2016-153; všech následně zrušených Ústavním soudem) odmítal v podstatě totožně odůvodněné dovolání (sepsané týmž právním zástupcem zastupujícím celou řadu poškozených z kauzy H-SYSTEM) pro vady, zatímco ve stěžovatelově věci (a jiných řízeních) bylo dovolání odmítnuto pro nepřipustnost.

15. Výše popsané širší okolnosti všech souvisejících řízení svědčí dle názoru Ústavního soudu přinejmenším o nežádoucí situaci nejednotnosti judikatury, jež je zásadně porušením principu právní jistoty. V souvisejících, ne-li přímo totožných, případech je nutné, aby soudy postupovaly stejně, neshledají-li zcela konkrétní a důkladně vysvětlené důvody pro odchýlení se (srov. § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Výše uvedené dle Ústavního soudu naznačuje pochybení Nejvyššího soudu, jehož rolí je sjednocování judikatury. V posuzované věci, mediálně velmi známé a týkající se značného množství osob, však dovolací soud v podstatě jen přihlížel, zatímco nižší soudy bez vysvětlení svého odlišného postupu u jednotlivých poškozených vydávaly v některých případech zcela opačná rozhodnutí. Pouze z této osamocené skutečnosti však Ústavní soud nemůže dovodit porušení stěžovatelových ústavních práv. Především ve stěžovatelově odvolání není tento argument rozcházejícího se rozhodování uveden (kromě posouzení dílčí skutkové otázky na č. l. 179 spisu obvodního soudu), a tak ačkoliv si soudy této problematické situace musely být vědomy, neporušil odvolací soud stěžovatelovo právo na spravedlivý proces tím, že se s touto skutečností explicitně nevypořádal [usnesení ze dne 23. 1. 2014 sp. zn. III. ÚS 1900/13 (U 1/72 SbNU 557)].

16. Důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti je však nesoulad napadených rozhodnutí se starší judikaturou Ústavního soudu, vydanou v případech jiných poškozených z totožné trestní věci. Stěžovatelův případ je pak v zásadě totožný s věcí, o níž Ústavní soud rozhodl nálezem ze dne 13. 2. 2018 sp. zn. III. ÚS 3369/17 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Na jeho obsáhlé závěry, od nichž Ústavní soud neshledal důvod se jakkoliv odchýlovat, lze pro podrobné odůvodnění odkázat.

17. Na tomto místě postačí toliko uvést, že Ústavní soud v uvedeném nálezu konstatoval, že se již ve starší judikatuře (zejména nálezu ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. I. ÚS 2500/17) vymezil proti významně sníženému (o 90 %) finančnímu zadostiučinění pro poškozené z uvedené trestní věci. Stěžovateli však soudy na rozdíl od uvedeného

případu nepřiznaly dokonce vůbec žádné finanční zadostiučinění. Soudy ve svých rozhodnutích zejména nesprávně aplikovaly faktor tzv. sdílené újmy, jehož zohlednění v dané věci však neodpovídá sjednocujícímu stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 13. 4. 2011 sp. zn. Cpjn 206/2010. Městský soud přitom dostatečně a řádně nevysvětlil, z jakých důvodů tuto otázku posoudil jiným způsobem než jiné senáty městského soudu (podrobně se faktorem sdílené újmy zabývající) a Nejvyšší soud na toto pochybení nezareagoval. Odlišně je pak tento faktor pojímán i v rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva [srov. např. rozsudky velkého senátu ve věci *Scordino proti Itálii* z 29. 3. 2006 (č. 1); stížnost č. 36813/97, nebo ve věci *Arvanitaki-Roboti a ostatní proti Řecku* z 15. 2. 2008 (stížnost č. 27278/03)], který k jeho zohlednění přistoupil v případech, kdy odškodnění nemělo pouze symbolickou hodnotu. Striktním aplikováním soudy prosazovaného algoritmu by fakticky došlo k úplnému obsahovému popření poskytování finančního zadostiučinění, což je ústavně nepřípustné.

18. Na tomto základě nezbylo Ústavnímu soudu, než přistoupit ke zrušení ústavní stížnosti napadeného usnesení Nejvyššího soudu, ve kterém byla posouzena přípustnost stěžovatelova dovolání způsobem, který vedl k porušení stěžovatelova základního práva, neboť nedostatečně posouzení okolností možné aplikace faktoru tzv. sdílené újmy při rozhodování o zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, která měla vzniknout v souvislosti s nepřiměřenou délkou trestního řízení, v němž vystupoval větší počet poškozených, vedlo k porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem zaručeného v čl. 36 odst. 3 Listiny.

19. Ústavní soud, veden zásadou minimalizace zásahů do činnosti obecných soudů, pak odmítl ve zbývající části ústavní stížnost jako nepřípustnou, neboť problematické je v dané věci především řešení právních otázek, k němuž je, i vzhledem k výše uvedené neustálené judikatuře, ve smyslu čl. 92 Ústavy [srov. k tomu body 36 až 38 odůvodnění nálezu ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (55/73 SbNU 89)] povolán Nejvyšší soud.

20. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil. Ve zbývající části ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřípustnou odmítl, když rozhodnutí obvodního soudu a městského soudu budou předmětem nového posouzení ze strany Nejvyššího soudu.

21. Ústavní soud tak rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 25. září 2018

Jan Musil
předseda senátu